

**Judici, procés
per bruixeria
contra
GABRIELA
SANCI, del lloc
d'Esterra
d'Àneu. Del 23
de juliol a l'1
d'agost de
1592.**

Aquest quadern pertany a *Itinerant Feminist*.

Des del projecte s'aposta per la visibilització femenina, es tracta d'un intent de fer genealogia, d'un arxiu de dones. Generant processos reflexius alhora que desconstructius de performances normatives i patrons, sempre obert al debat, que generi el germe d'una acció col·lectiva transformadora.

Inspirat en la tradició medieval dels romanços populars de *canya i cordill*, o *literatura de cordill*.

Com el seu nom indica, es tracta d'un procés d'itinerància, mèdiom, que possibiliti l'accés, en mercats ambulants, àgores públiques, en espais culturals, artístics, o simplement en els espais oberts, com ara camps...

Com deien Marta Ramos i Àngel Calvo, en la jornada de llançament de projectes de *l'Arxiu Javelina*, al centre d'art la Panera, no hi han d'haver excuses per no produir, l'art pot tenir qualsevol forma, material, complex, senzill... O pot estar fet a qualsevol espai o lloc.

El més important és donar a conèixer, tot fent un petit homenatge a totes aquestes dones, que foren acusades injustament com a bruixes i metzineres a finals del període modern, un estereotip de la dona que es crearia ja en aquell període medieval, i que esdevindria l'excusa perfecta per culpabilitzar, ajusticiar, torturar, o finalment passar per la forca, cremar...

A totes elles....

Aquest text està extret de *Orígens i evolució de la cacera de bruixes a Catalunya (segles XV-XVI) de Pau Castell. O. Perdut. A. ADM, Pallars, doc.666, ex O. a. Jordi Ribera Llonc, A l'ombra del castell. Esterri i les Valls d'Àneu del 835 al 1939, Pagès Editors, Lleida 2007, p.474-477.*

Per una lectura més acurada dirigiu-vos al text original. <http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/51863?mode=full> (aquest llibret és sols part d'una peça artística)

Olga Olivera-Tabeni. *Itinerant feminist*. Sis quaderns diferents, referents a processos judicials de dones que foren acusades de bruixes a la plana de Lleida i al Pirineu a finals del període modern. Imprès en una impressora domèstica. 14.8 x 21 cm. 2019.

1592 juliol 23-agost 1. València d'Àneu

Judici per bruixeria contra Gabriela Sanci d'Esterrí d'Àneu.

Inquisitio recepta ad instantiam honorabilis sindicorum et procuratoris fiscalis vallis de Àneu contra Gabrielam viduam Marchi Sanci Ramón ville Sterrii.

Bruxa

Oblata a 23 jullio 1592

Como ex prosseso continua [con otra] dada

Copia

És a la fi la sentència ab la qual fou condemnada a mort y data de aquella 1 agost 1592

Sub examine Illustrissimi domini Salvatoris Domènech et de Cortit, domicelli in vicarie Bergue diocesis Urgellensis, domiciliati castellani castri Valentie et totius vallis de Àneu pro excellentissimis dominis Cardone et Sugurbi ducibus marchionibus Pallariensis et cetera, de consilio magnifici Josephi Gilbert iurum doctoris assessoris¹ vallis de Àneu ad ista predictis excellentissimis dominis et cetera.

Scriba

Jacobus Campi nothario [1r]

Illustrissimis domine castellane

Cum ad auditum fisci procuratoris curie et stationis [vestre] et sindicorum presentis vallis de Àneu refferente fama publica Gabrielam viduam Marchi Sanci Ramón quondam, sartoris ville Esterrii dicte vallis de Àneu, veneficam esse et veneno aut alios maligno spiritu instigante et Dei timorem et iustitia correctionem non timens, extinguisse et occidisse cum veneno Joannotum del Corp et Paschasium ·t·, sartorem dicte ville Esterrii, in grave damnum totius dicte vallis et hominum in ea habitantium, et cum expediat rei publice ne crimina remaneat impunita, ideo et alias, dictus fisci procurator et sindici predicti denunciando hec omnia vobis suppliciter postulant et requirunt super omnibus premissis informationem recipi et dictam Gabrielam capi et castigari penis legitimis, officium vestrum hu-

militer implorando et cetera.

Altissimus et cetera.

Oblata 23 julii 1592. Recipiatur informatio super supplicatis et ea recepta providebitur quod iuris et rationis fuerit.

Gilbert assessor vallis de Àneu

Cuius quidem provisionis vigore fuit processum ad recipiendum informationem de premissis in hunc qui sequitur modum.

<Deposicions testimoniales>

Die XVI julii M D LXXXII in castro Valentie vallis de Àneu

Honorabilis Sebastianus Serrado, anno presenti consul ville Esterrii vallis de Àneu, testis ad instantiam dictorum sindicorum et fisci procuratoris citatus et cetera, [1v] qui iuravit in posse dicti domini castellani in animam suam et cetera dicere veritatem omnimodam quam et cetera.

Et primo fuit interrogatus super curie perventis et denunciatis.

Et dixit que és veritat que ell testis ha oït dir a Janot de Galceran y a Janot del Corp de Esterri de Àneu que, fent la plega de Nadal o de Ninou, na Gabriela viuda de March Sanci Ramón quondam, sastre de dita vila de Sterri, los donà un bull, lo qual se menieren, y diu los féu mal. En tant que ell testis diu ha hoit dir que dit Janot y Chicarro, gendre de Bernadí de Nicholau, ne moriren. Y diu que fóra mort també dit Janot sinó que que's donà molts remeis.

E més interrogat dix ell testis que la dita Gabriela, per la dita vila de Esterri és tinguda y reputada per metsinera, y tal és la pública veu y fama. Y dix-ho saber per haver-ho hoit dir a la maior part del poble a boca plena. Y altre no y sap.

Fuit sibi lectum, presentibus dictis dominis castellano, assessore, sindicis et me nothario, et perseveravit

Dicta die Joannotus Galceran, anno presenti in gradu secundo consul dicte ville Esterri, testis ad dictam instantiam citatus et cetera, qui iuravit in dicto posse in animam suam et cetera, dicere veritatem omnimodam quam et cetera.

Et primo fuit interrogatus super curie perventis et denunciatis.

Et dixit que és veritat que, fent la plega del dia de Ninou, Cebrià For, Janot del Corp [2r] y Chicarro, gendre de Bernadí de Nicholau, y ell testis, hoí dir als dits sos companyons que la dita na Gabriela los havie donat un bull, del qual meniaren tots. Y ell testis tingué suspita de haver-li fet mal perquè après de haver-ne meniat, se trobaren tots de mala gana. Y ha hoit dir que's pretenia per vila que los dits Janot y Chicarro pretenien que moriren de això.

E més interrogat dix que la dita na Gabriela és tinguda y reputada per metsinera. Y dix- ho saber per ser tal la pública veu y fama, y per haver-ho hoit dir públicament a la maior part del poble.

E més interrogat dix que ha tretse o quatorse anys, que's prenien les bruques en la present vall com fan ara, fugint Peyrona muller que era de Girons lo botiguer, ell testis y mossèn Nicholau Joanet la anaren acompanyar. Y anant camí caminant, ell dit testis demanà a dita Peyrona que li fes pler de dir-li de qui se havia de guardar en Esterri que no'l metsinassen. Y diu que ella lo avisà que's guardàs de la dita na Gabriela y de la Mònia viuda del quondam mossèn Perot Montaner, nothari de Esterri. A la qual Peyrona diu és ver sententiaren per metsinera après que tornà en la present vall de Àneu. Y així passà en veritat en virtud del jurament que té prestat, refferint-se a la depositió que en anys passats ne feu, per no errar, que li appar la féu de la mateixa manera.

E més interrogat dix que ha oït dir ad alguns, que no porie dir qui, que tenien suspita de que Joanona, muller de [2v] Barthomeu del Corp, sia metsinera. Y altre no y sap.

Fuit sibi lectum presentibus et cetera et perseveravit

Dicta die Marchus Maurici textor pannorum lini et lane dicte ville Sterrii, testis ad dictam instantiam citatus et cetera, qui iuravit in dicto posse in animam suam et cetera, dicere veritatem omnimodam quam et cetera.

Et primo fuit interrogatus super curie perventis et denunciatis. Et dixit que és veritat que la dita na Gabriela és tinguda y repu-

tada per metsinera y tal és la pública veu y fama. Y dix-ho saber per haver-ho hoit dir a la maior part del poble de Esterri per los carrers públicament.

Fuit sibi lectum presentibus et cetera et perseveravit

Dicta die Joannes Uguet dicte ville Sterri, testis ad dictam instantiam citatus et cetera, qui iuravit in dicto posse in animam suam et cetera, dicere veritatem omnimodam quam et cetera. Et primo fuit interrogatus super curie perventis et denuntiatis. Et dixit que és veritat que la dita Gabriela per la dita vila de Esterri és tinguda y reputada per metsinera, y tal és la pública veu y fama. Y dix-ho saber per haver-ho hoit dir públicament a la major part del poble. Y també perquè lo any passat és ver se appartà per metsinera quant sabé que les [3r] prenien com fan ara. Y açò se digué a boca plena.

Fuit sibi lectum presentibus et cetera et perseveravit

Dicta die Jacobus Carpinet negotiator dicte ville Sterri, testis ad dictam instantiam citatus et cetera, qui iuravit in dicto posse in animam suam et cetera, dicere veritatem omnimodam quam et cetera.

Et primo fuit interrogatus super curie perventis et denuntiatis. Et dixit que ell testis en la dita Gabriela no y sap res sinó per hoir dir, que la tenen en suspita de metsinera. Y dix haver-ho hoit dir a la major part del poble. Y també perquè lo any passat fugí sabent se feia exequutió d'estes coses.

Fuit sibi lectum presentibus et cetera et perseveravit

Dicta die Blanquina uxor Jacobi Savall, habitator loci de Escalare dicte vallis de Àneu, testis ad dictam instantiam citata et cetera, qui iuravit in dicto posse in animam suam et cetera, dicere veritatem omnimodam quam et cetera.

Et primo fuit interrogatus super curie perventis et denuntiatis. Et dixit se nihil scire.

Fuit sibi lectum presentibus et cetera et perseveravit [3v]

<Ordre de detenció del dia 24 de juliol>

Oblata 24 iulii 1592. Illustrissimis dominus castellanus de consilio sui infrascripti ordinarii assessoris, visa presenti inquisitione et videndis quia constat Gabrielam Sancti Ramón esse culpabilem de contentis in dicta inquisitione, ideo et alias providet illius personam capi et mancipari carceribus castri Valencie, et ibi dettineri donech alias sit provisum, et interim fortificetur inquisitio si opus fuerit.

Gilbert assessor

<Interrogatori de l'acusada>

Die vigesima quinta predictorum mensis et anni in dicto castro Gabriela, vidua Marchi Sancti Ramón, capta et a carceribus abstracta et in bancho iuris ducta ad deponendum, que iuravit in dicto posse in animam suam et cetera, dicere veritatem omnimodam quam et cetera, in facto suo proprio sine iuramento, in alieno vero cum iuramento ut testes.

Et primo fuit interrogata com se diu y de hont és.

Et dixit que se anomena Gabriela, viuda de March Sancti Ramón quondam, sastre de la vila de Esterri.

Interrogada quants anys té.

Et dixit que passa quoranta anys.

Interrogada si presum per què stà presa.

Dixit que no sap ni presum per què la han presa.

Interrogada si és bruxa ni metsinera. Dixit quod non. [4r]

Interrogada si sap fer coniuers ni metsines. Et dixit quod non.

Interrogada si ha dat nunca metsines a persones ni bestians.

Dixit que may ha comés tal.

Interrogada per què fugí lo any passat.

Et dixit que per anar a casa dels seus no entén haver fugit.

Fuit sibi lectum presentibus et cetera et perseveravit

<Petició de sentència i termini per a la defensa> Scedula oblata pro fisci procuratorem

Procurator fiscalis et sindici vallis de Àneu petunt et supplicant

inquisitionem Gabriele, vidue Sanci Ramón inquisite in vestris carceribus dettente, publicari cum licentia et termino ad se deffendendum, et loco libelli criminalis producunt dictam inquisitionem, et quedam capitula presentis vallis de Àneu facta contra venefficas et crimen preditorium veneffici committentes in quantum disponunt contra veneficas et non alias, ut penis legitimis subiiciatur et protest et cetera.

Fisci advocatus

Provisio domini assessoris

Oblata 25 iulii 1592. Inserantur producta et habita inquisitione pro publicata, concedit copiam eiusdem et licentiam rahonerii seu procuratoris [4v] et terminum ad se deffendendum usque ad diem martis proximiolem et concessa copia intimetur et cetera.

Gilbert assessor

Que quidem provisio et omnia et singula precontenta fuerunt ipsam et eadem die proxime dictorum mensis et anni intimata et nottificata dicte Gabriele Sanci Ramón verbo per me notarium personaliter reperte intus carceres castri Valentie, presentibus Hieronimo Boxader, solidato castri Valentie, et Petro Monvert ville Castriboni diocesis Urgellensis pro testibus et cetera.

Et incontinenti dicta Gabriela, gratis et cetera, coram dictis testibus constituit procuratorem suum certum et cetera, itaque et cetera, Andream Cortina ville Sterrii, generum suum, sciet absentem et cetera.2 [5r]

<Fi de les defenses i petició de turments> Scedula oblata per fisci procuratorem

Deffentiones si que sint pro parte dicte Gabriele Sanci Ramón publicari et pro publicatis haberi, et ad debitam declarationem cum provisione tormentorum si opus et iuris fuerit assignari, postulat pars hec sindicorum et fisci procuratoris.

Fisci advocatus fiat ad omnes litted largetam civiles quem criminales afegit al lateral.

Provisio domini iudicis

Oblata 27 iulii 1592. Concessa copia³ habitis deffentionibus pro publicatis, assignat ad debitam declarationem super questionibus ad diem mercurii proximorem hora octava ante meridiem eiusdem diei et intimetur.

Gilbert assessor

Quequidem provisio et omnia et singula supradicta fuerunt ipsam et eadem die proxime dictorum mensis et anni intimata et nottificata dicte Gabriele capte reperte intus carceres Valentie verbo per me notharium, presentibus Hieronymo Boxader et Francisco Coquet, solidatis castri Valentie pro testibus et cetera.

<Interrogatori sota turment>

Ihesus

28 iulii 1592. Dominus castellanus cum consilio sui infrascripti ordinarii assessoris, visa presenti inquisitione et visis in ea et circa ea, videndis quia meritis eiusdem constat clare Gabrielam, viduam Marchi Sancti Ramón, ream inquisitam esse valde indicatam de crimine [5v] homicidii et veneficii, de quo ipsa in dicta inquisitione inculpatur ad eo quod indicia urgentia suffitiunt ad turturam qua propter et alias ad purganda et elidenda dicta indicia interloquendo pronuntiat et declarat dictam Gabrielam ream questionari et tormentari subiici iuxta indiciarum et persone illius qualitatem, et denique arbitrio iudicis ut veritas ex suo proprio ore oriatur et haberi valeat concessa copia intimetur.

Lata, lecta et publicata fuit huiusmodi provisio et interlocutoria declaratio predictos dominum castellanum et syndicos preffatos de consilio sui assessoris ordinarii vallis de Àneu, sedentes pro tribunali more iudicum ritte et recte iudicantium, die 28 iulii 1592, presentibus Hieronymo Boxader et Michaele d'Erta, solidatis castri Valentie pro testibus et cetera.

Et incontinenti, antequam duceretur ad locum torture, fuit monita per dominum assessorem que digués la veritat sobre les coses és stada interrogada, y no vulla arribar a patir un tant gran treball com se spera en la tortura, vehent clarament que no pot negar- la.

Et cum perseverasset in sua negativa, fuit ducta ad locum questionis et ibi iterum fuit monita ante omnia per dictum dominum assessorem que digués la veritat antes de pujar al torment, en lo qual mitjançant iusticia ha de dir-la y purgar las indicias [6r] dels crims que stà inculpada en la present enquesta.

Segueix intimetur et cetera cancel·lat.

Et illico dicta Gabriela dixit dicto domino assessore que més stivava dir la veritat que puïar al torment, demanant misericòrdia y que la interrogàs, que ella respondria.

Et dictus dominus assessor interrogando eam dixit et petit qui li ha amostrat de bruxar y metsinar.

Confessio dicte Gabriele

Et dixit que Catharina de Pedro quondam de Estaron, de que ha vint y sinch o trenta anys poch més o mancho, stant en casa de la dita Catharina brenant.

Interrogada de la serimònia que li féu fer quant li amostrà de dit art.

Et dixit que li féu fer tot. Primerament una creu en terra, y aquí mateix ella dita Gabriela besà dita creu ab lo ses. Y fet açò, dita Catharina de Pedro li féu renegar de Déu y li féu pendre al Dimoni per senyor. Y encontinent veu ella dita Gabriela un bocot tot negre, lo qual la abressà per darrera y li posà una cosa molt freda, la qual no li donà gens de pler.

E més interrogada dels mals delictes y crims que ha comesos y perpetrats.

Et dixit que lo primer mal que ella dita rea se trobà a fer fou que en companyia de dita Catharina [6v] de Pedro y Joana de la Gascona, anaren a matar una chica de Pere Buyda de dit loch de Estaron, la qual tenia un any poch més o mancho, que era en casa de dit Buyda de dia stant sola en casa. La qual mataren ab metsines, e les quals ella dita rea, presents les altres, li donà ab una scudella de aygua. Les qual metsines diu ella dita rea eren fetes de viladre y galàpet. La qual chica se deie Margarida y penà per dites metsines sinch o sis mesos y de aquelles morí. Més dix y confessa que ella dita rea, juntament ab Catharina de Pedro, anaren a Aydí. Y quant foren allí mataren un minyonet

que ere de un dels de Arnau Guillem, que's deia Joan, de temps de un any, al qual donaren de les propdites metsines y malal-teià dos mesos poch més o menys. De que ha 26 o 27 anys poch més o mancho. Y açò era al temps que era fadrina, stant en Estaron.

Interrogada dels mals que ha fet en Esterri y altre parts, y en companyia de qui.

Et dixit que és veritat que ella dita rea juntament ab Joana Aragó àlies Montanera, en altre manera dita la Mònia, viuda del quondam Perot Montaner, notari de Esterri, y Bernadina Lessuia, viuda del quondam Lessui de la vila de Esterri, anaren a Escalarre a matar a un minyó de Anthònia del Grealer de dit loch de Escalarre, lo qual era de hedat de dos anys poch més o menys. Al qual mataren posant-li metsines en la boca, dant-les-hi a beure. Y del nom diu no se'n recorda, de que ha vint anys poch més o mancho.

Item diu y confessa que juntament ab les propdites Joana Aragó àlies Montanera y Bernadina Lessuia, se trobà en donar a beurer [7r] metsines a Pasqual ·t·, sastre, que no sap lo renom, que stava casat en Esterri. Les quals li donà ella mateix de sa mà ab una tassa de vi, en la casa que ara stà Gabriel de Joan-gran.

Interrogada de què feien les metsines.

Et dixit que les dites metsines ella rea y ses companyones les compostaven de galàpets y viladre, fent secar dits galàpet y viladre y després ho picaven tot junt fins a que venian a ser com unes pólvores, de les quals diu ella dita rea donaren al dit Pasqual. Y no li durà lo mal sinó dos mesos més poch o mancho, de que ha devuyt o vint anys que morí més poch o mancho.

Fuit sibi lectum presentibus et cetera et perseveravit

<Declaració de nous testimonis> Verificatio

Jovis 30 julii 1592 in dicto castro

Anthonia, vidua Petri del Grealer loci de Escalarre vallis de Àneu, Fuit sibi lectum presentibus et cetera et perseveravit

Dicta die Joannes Uguet dicte ville Sterri, testis ad instantiam dictorum sindicorum et fisci procuratoris citata et cetera, que iuravit in posse dicti domini castellani in animam suam et cetera, dicere veritatem omnimodam quam et cetera.

Interrogada ella testis quant ha que se li morí un fill.

Et dixit que es veritat que ha vint anys poch més o mancho que se li morí un fill de edad de dos anys poch més o mancho en Escalarre, en sa casa.

Interrogada Pasqual ·t·, sastre de Esterri y cunyat seu, si és mort.

Et dixit que és veritat que dit Pasqual son [7v] cunyat morí en Esterri en casa de hont stà ara Joana de Joangran, haurà vint anys poch més o mancho.

Fuit sibi lectum presentibus et cetera et perseveravit

<Ratificacions de les confessions de l'acusada>

Dicta die Gabriela, vidua Marchi Sanci Ramón, capta et a carceribus abstracta et coram dictis domino castellano eorumque consistorio ducta, ad audiendum ansi per eam dicta deposita et confessata sunt vera del necne pro ut in confessione per eam facta continetur, que iuravit in dicto posse in animam suam et cetera, dicere veritatem omnimodam quam et cetera, scilicet in facto eius proprio sine iuramento, in alieno vero cum iuramento ut testes.

Et ante omnia fuit sibi lecta confessio per eam facta ultimo loco de verbo ad verbum fora y apartada del dit torment.

Et dixit que passà de la manera que té dit en la postrera deposició que li és stada legida, en la qual stà y persevere, approvant, rattificant y confirmant aquella de la primera línea fins a la darrera.

Interrogada que ella rea depositant diga altra cosa, si sap, acerca del que és inculpada, y si en sa companyia en fet del bruxar y metsinar hi ha altri, y qui són, de tot diga la veritat.

Et dixit que no y ha més del que té dit y depositat. Que si més hi havia, ho diria. Fuit sibi lectum presentibus et cetera et perseveravit [8r] Veneris 31 julii 1592 in castro Valentie Gabriela, vi-

dua Marchi Sanci Ramón, capta et a carceribus iterum abstracta et coram dicto domino castellano et assessore ac sindicis in eorumque consistorio ducta, ad audiendum et respondendum ansi per eam iam rattificata sunt vera vel necne, que iuravit in dicto posse in animam suam et cetera, dicere veritatem omnimodam quam et cetera, in facto eius proprio sine iuramento, in alieno vero cum iuramento ut testes.

Et ante omnia fuit sibi lecta confessio per eam facta ultimo loco una cum eiusdem prescripte rattificacionis fora y apartada del torment y vista de aquell.

Et dixit que passe de la manera que stà contengut en la postre-ra depositió que li és stada legida, en la qual stà y persevere, approvant, rattificant y confirmant aquella de la primera línea fins a la darrera, com ja ab altra rattificació que hair féu ho digué.

Interrogada que ella rea deposant diga altra cosa, si sap, acerca de aqueix art, y qui són los de sa companyia.

Et dixit que no y ha més del que té dit y confessat. Que si més hi havia, ho diria. Fuit sibi lectum presentibus et cetera et perseveravit

<Publicació dels nous càrrecs> Scedula oblata pro parte fisci procuratoris

Noviter actitata contra Gabrielam, viduam Marchi Sanci Ramón, ream, publicari et pro publicatis haberi, petit procurator fiscalis, iuribus suis semper salvis. [8r]

Oblata. 30 iulii 1592, habitis noviter actitatis pro publicatis, concedit copiam de illis dicte Gabriele ree delate et terminum unius naturalis diei ad se deffendendum et intimetur.

Gilbert assessor

Quequidem provisio et omnia et singula precontenta fuerunt ipsam et eadem die intimata et nottificata dicte Gabriele Sanci Ramón verbo per me notarium, presentibus Hieronymo Boxader et Gabriele Tolosa, solidatis castri Valentie pro testibus, ad ista vocatis specialiter et assumptis atque rogatis.

Scedula oblata pro parte fisci procuratoris

Esta part del procurador fiscal de la vall de Àneu supplique y requer les deffentions, si algunes seran donades per Gabriela Sanci Ramón rea sobre los nous actitats, ésser publicades y ésser juntament assignat a sentència e deguda declaració pro testibus et cetera.

<Provisió de sentència definitiva>

Ob. 31 julii 1592, habitis deffentionibus pro publicatis, assignat ad sententiam ad crastinum diem post meridiem, hora tertia.

Quisquidem provisio et omnia et singula precontenta fuerunt ipsam et eadem die intimata et notificata dicte Gabriele Marchi Sanci Ramón verbo per me notarium, presentibus Hieronymo Boxader et Francisco Coquet, solidatis castri Valentie pro testibus et cetera.

Et veniente die sabbati, magnificus dominus Salvator Domènech et de Cortit, castellanus prefatus instantibus honorabilis Bartholomeo Blanco et Joan Carrera, síndicis, ac procuratore fiscali vallis de Àneu, de consilio sui ordinarii assessoris intum viso processu et videndis suam protulit sententiam in hunc qui sequitur modum. [8v]

Christi nomine invocato cum Beata Virgine Maria et beato Josepho omnibusque sanctis.

Nos, Salvador Domènech y de Cortit, donzell, en la vegueria de Berga domiciliat, senyor de la Spunyola y Montemaior, diòcesis de Urgell e per los excellentíssims senyors duchs de Cardona, marquesos de Comares y de Pallàs, castellà de la vall de Àneu y senyor de la vila y terme de Escaló, juntament ab los honorables Barthomeu Blanco y Joan Carrera, síndichs del desaffor de dita vall, atesos y considerats los mèrits del present procés y vista una demanda, requesta y acusatió criminal per part dels predits síndichs y procurador fiscal de la present vall per devant Nos y nostra cort produhida y rebuda, instant aquells contra la persona de na Gabriela, viuda de mestre March Sanci Ramón quondam, sastre de la vila de Esterrí de dita vall de Àneu, rea y accusada, vist un homicidi fet y perpetrat per la dita

Gabriela juntament ab dues companyones sues, matant una chica de Pere Buyda de dit loch de Estaron, lo qual tenia un any poch més o mancho, que era en casa de dit Buyda de dia stant sola en casa, la qual mataren ab metsines e les quals ella dita rea, presents les altres, li donà ab una scudella de aygua, les quals metsines eren fetes de viladre y galàpets, la qual chica se deia Margarida, y penà per dites metsines sinch o sis mesos y de aquelles morí; vist més avant altre homicidi fet y perpetrat per dita Gabriela juntament ab dites companyones sues, matant un minyonet que ere de un dels de Arnau Guillem, que se deia Joan, de temps de un any, al qual donaren de les propdites metsines y malalteià dos mesos poch més o mancho, de que ha vint-y-sis o vint-y-set anys poch més o mancho; [9r] e vist més avant altre homicidi comés y perpetrat per la dita Gabriela juntament ab altres dues companyones sues confessant haver mort un minyó de Anthonia del Grealer, lo qual era de hedad de dos anys poch més o mancho, al qual mataren posant-li metsines en la boca, dant-les-li a beure, y de que ha vint anys poch més o mancho; vist més avant altre homicidi fet y perpetrat per la dita Gabriela juntament ab les propdites companyones sues confessant haver mort a Pasqual ·t· sastre, que stava en la casa que stà Gabriel de Joangran, dant-li a beurer una tassa de vi en la qual havia posat metsines fetes de galàpets y viladre a modo de unes pólvores picades, y li durà lo mal dos mesos, y a cap de dits dos mesos morí, de que ha divuyt o vint anys; y vist haver pres de dit art mostrand-li'n una companyona sua com més largament consta en dit procés, que per ser cosa odiosa y scandalosa, semblants crims no se specifiquen en la present sentència; vist los predits crims y homicidis ser confessats per boca de la dita na Gabriela, perseverant y rattificant aquells per una, dos y tres vegades fora del torment y vista de aquell; y vist quant neffandos crims sien y en drets ponderats matar ab veneno, y ser dignes de més castich que qualsevol altra manera de homicidis; y vist que ab bona amistat se cometten y perpetraren; y vist quant convenient és a la república semblants crims ser castigats y punits per a que, a exemple de aquestos, altres

no gozen acometre ni perpetrar aquells; vist los predits homicidis ser comprobats y verifficats legítimament segons de dret se requereix; vista la requisició de sententia per part dels predits síndichs y procurador fiscal requerida; y vist lo tenor del desaffor y statut de la present vall; y vist tot çò y quant haviem de veurer, de consell del magnífich y egregi mosèn Joseph Gilbert en quiscun dret doctor, per a estes coses nostron ordinari assessor, tenint a Déu devant los ulls del bulto, del qual tot recte judici proceheix, pronuntiam, sententiam y declaram, y a la dita na Gabriela condemnam a mort [9v] natural, çò és a ser peniada en alta forca de tal manera que la ànima se li decepare del cos per a que a ella sia càstich y a altres exemple, y en les despeses sia feta prompta exequió.

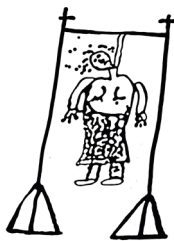
Et concessa copia, intimetur.

Vt. castellanus preffatus Vt. et aliena manu scribere

Fecit Josephus Gilbert, assessor vallis de Àneu pro excellentissimis dominis ducibus Cardone et cetera.

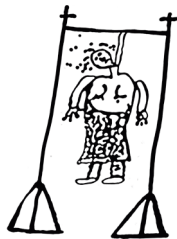
Lata et publicata fuit huiusmodi criminalis sententia per dictum dominum castellanum, una cum honorabilis sindicis dicte vallis, die prima mensis augusti anno a Nativitate Domini M D L XXXXII, sedentes pro tribunali more judicum rite et recte judicantium, in platea maiori ville Valentie de Àneu, et lecta per me nothario infrascriptum alta et intelligibili voce. Presentibus illustrissimi domino Honoffrio de Escarrer, domicello, in loco de Son dicte vallis de Àneu domiciliato et Jacobo Aran, baiulo dicte ville Valentie pro testibus et cetera. Et quam plurimis aliis in multitudine copiosa ibi audientibus.

De premissis manu propria scriptis facit fidem Jacobus Campi, notarius et scriba ordinarius vallis de Àneu.

Itinerant Feminist

Dibuix de la macabra agonia de Francina Redorta penjada a la forca i mig despullada. 1616. És l'únic dibuix que es conserva d'una bruixa catalana.

Olga Olivera-Tabeni. Una florista desobedient, 2019. Amb la col.laboració del Centre d'Art la Panera de Lleida, el CAN de Farrera i el CDAN d'Osca.